

Suvestinė redakcija nuo 2011-11-13 iki 2015-02-18

Įsakymas paskelbtas: Žin. 2009, Nr. [112-4806](#), i. k. 109503AISAK000I-126

**LIETUVOS RESPUBLIKOS GENERALINIO PROKURORO
Į S A K Y M A S**

**DĖL REKOMENDACIJŲ DĖL NEPILNAMEČIO LIUDYTOJO IR
NUKENTĖJUSIOJO APKLAUSOS PATVIRTINIMO**

2009 m. rugsėjo 16 d. Nr. I-126
Vilnius

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo (Žin., 1994, Nr. [81-1514](#); 2007, Nr. 8-135) 14 straipsniu, 16 straipsnio 2 dalimi ir atsižvelgdamas į Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 37, 40, 44, 46, 48, 53, 55, 56, 62, 63, 64, 65, 70, 73, 80, 82, 90, 93, 108, 110, 111, 130, 131, 132, 139, 140, 141, 142, 151, 154, 160, 161, 166, 167, 168, 171, 178, 186, 199, 212, 214, 217, 225, 232, 233, 234, 254, 256, 276, 287, 296, 300, 302, 303, 308, 310, 312, 313, 314, 316, 317, 318, 319, 320, 324, 326, 327, 329, 333, 342, 358, 367, 368, 370, 372, 373, 374, 375, 377, 380, 381, 382, 384, 385, 409, 413, 414, 439, 447, 448, 454, 460 straipsnių pakeitimo ir papildymo, 306 straipsnio pripažinimo netekusiu galios, kodekso papildymo 41¹, 77², 80¹, 374¹, 374², 412¹ straipsniais ir kodekso priedo papildymo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo (Žin., 2007, Nr. [81-3313](#)) 6 straipsnio 3 dalį:

1. T v i r t i n u pridedamas Rekomendacijas dėl nepilnamečio liudytojo ir nukentėjusiojo apklausos (toliau – rekomendacijos).

2. P a v e d u Generalinės prokuratūros Kanceliarijai paskelbti šį įsakymą ir rekomendacijas „Valstybės žiniuose“, o Viešųjų ryšių skyriui – prokuratūros interneto svetainėje.

GENERALINIS PROKURORAS

ALGIMANTAS VALANTINAS

REKOMENDACIJOS DĖL NEPILNAMEČIO LIUDYTOJO IR NUKENTĖJUSIOJO APKLAUSOS

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Rekomendacijų dėl nepilnamečio liudytojo ir nukentėjusiojo apklausos (toliau – rekomendacijos) paskirtis aptarti nepilnamečio liudytojo ar nukentėjusiojo apklausos ypatumus ikiteisminio tyrimo procese.

2. Baudžiamojo proceso kodekse (toliau – BPK) amžius, nuo kurio asmuo gali būti šaukiamas kaip liudytojas, nenustatytas, todėl prireikus kaip liudytojai gali būti apklausiami ir mažamečiai vaikai, jeigu jie sugeba suvokti bylai svarbius reiškinius ir duoti apie juos teisingus parodymus.

3. Dėl socialinės ir psichologinės brandos ypatumų bei siekiant išvengti baudžiamojo proceso traumuojančio poveikio nepilnamečiams, ir ypač mažamečiai vaikai, kaip liudytojai apklausiami tik tais atvejais, kai turinčios reikšmės bylai teisingai išspręsti nusikalstamos veikos aplinkybės negali būti nustatomos kitais būdais.

4. Nepilnamečio liudytojo ar nukentėjusiojo apklausą turėtų atlikti turintis specialiųjų žinių, besispecializuojantis dirbti su nepilnamečių baudžiamosiomis bylomis ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras. Esant būtinybei nepilnamečių apklausti papildomai, apklausą turėtų atlikti nepilnamečių pirmą kartą apklausęs ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras.

Punkto pakeitimai:

Nr. [I-297](#), 2011-11-08, *Žin.*, 2011, Nr. 135-6437 (2011-11-12), i. k. 111503AISA000I-297

4¹. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse nenustatyta pareiga į kiekvieną jaunesnio kaip aštuoniolikos metų liudytojo ar nukentėjusiojo apklausą kviešti valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovą arba psichologą. Sprendžiant klausimą dėl būtinumo apklausoje dalyvauti valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovui ar psichologui, atsižvelgiama į vaiko socialinę ir psichologinę brandą bei pagalbos poreikį jį apklausiant.

Papildyta punktu:

Nr. [I-297](#), 2011-11-08, *Žin.*, 2011, Nr. 135-6437 (2011-11-12), i. k. 111503AISA000I-297

4². Valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovas arba psichologas kviečiamas raštu, kuriame nurodomas nepilnamečio vardas ir pavardė, procesinis statusas, nusikalstama veika ir motyvai, kodėl reikalinga pagalba atliekant apklausą. Skubiais atvejais valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovas arba psichologas gali būti kviečiamas telefonu.

Papildyta punktu:

Nr. [I-297](#), 2011-11-08, *Žin.*, 2011, Nr. 135-6437 (2011-11-12), i. k. 111503AISA000I-297

5. Pasirenkant apklausos laiką būtina įvertinti tai, kad kuo mažesnis laiko tarpas tarp padaryto nusikaltimo ir apklausos, tuo išsamesni ir tikslesni gali būti asmenų parodymai, tačiau jei nepilnametis patyrė didelį dvasinį sukrėtimą, dėl galimybės atlikti apklausą būtina konsultuotis su specialistu.

6. Nepilnamečių apklausos negalima atlikti nakties metu nuo 22 val. iki 6 val., išskyrus neatidėliotinus atvejus, kai tik neatidėliotinos apklausos metu galima sužinoti duomenis, kurie būtini sulaikyti įtariamąjį, užkardyti rengiamą nusikalstamą veiką ar siekiant išvengti daiktinių įrodymų sunaikinimo arba paslėpimo. Nepilnamečio apklausa neturėtų vykti jo buvimo mokykloje laiku.

7. Apklausos trukmė be pertraukos vaikams iki 7 metų amžiaus neturėtų viršyti 15 minučių, vaikams nuo 7 iki 10 metų – 20 minučių, nepilnamečiams nuo 10 iki 12 metų – 25

minučių, o nuo 12 metų – 30 minučių. Dėl apklausų ir pertraukų trukmės kiekvienu konkrečiu atveju turėtų būti sprendžiama atsižvelgiant į apklausiamo nepilnamečio būseną.

8. Atsižvelgiant į galimus apklausos protokolavimo netikslumus, kurie proceso eigoje gali sukelti abejonių dėl liudytojo parodymų, ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras privalo siekti, kad būtų daromas nepilnamečio liudytojo ar nukentėjusiojo apklausos vaizdo ir garso įrašas. Apklausos vaizdo ir garso įrašas prireikus leidžia specialistams pateikti tikslesnes išvadas dėl apklausos patikimumo.

9. Atsižvelgiant į baudžiamojo proceso žalojantį poveikį nepilnamečio liudytojo ar nukentėjusiojo psichikai, nepilnamečių raidos ypatumus, kurie sąlygoja mąstymo, kalbėsenos pasikeitimus, galinčius sukelti įspūdį, kad nepilnametis pakartotinėje apklausoje keičia parodymus ar meluoja, būtina siekti, kad nepilnamečio apklausa būtų atliekama tik vieną kartą, o nusikalstamos veikos tyrimo procesas vyktų kuo trumpesnį laiką.

II. PASIRENGIMAS NEPILNAMEČIO LIUDYTOJO AR NUKENTĖJUSIOJO APKLAUSAI

10. Ikiteisminio tyrimo pareigūnas, gavęs pranešimą apie nepilnamečio nukentėjusiojo atžvilgiu padarytą nusikalstamą veiką ir pradėjęs šios veikos ikiteisminį tyrimą ar nustatęs, kad atliekamo ikiteisminio tyrimo metu būtina apklausti kaip liudytoją nepilnametį, siekdamas, kad nepilnamečio liudytojo ar nukentėjusiojo apklausa būtų atlikta tik vieną kartą, kiekvienu atveju privalo įvertinti, ar tokią apklausą reikia atlikti nedelsiant ir ar ją turėtų atlikti ikiteisminio tyrimo teisėjas. Ikiteisminio tyrimo pareigūnas, atsižvelgdamas į nusikalstamos veikos pobūdį, nepilnamečio brandą ir kitas aplinkybes, nusprendęs, kad apklausą turėtų atlikti ikiteisminio tyrimo teisėjas, apie tai informuoja atitinkamą prokurorą, kuris, atsižvelgdamas į bylos aplinkybes, sprendžia dėl tokios apklausos reikalingumo, neatidėliotinumą ir tinkamiausio jos vykdytojo.

11. Prokuroras, siekdamas, kad ikiteisminio tyrimo metu nepilnamečio liudytojo ar nukentėjusiojo apklausa būtų atlikta tik vieną kartą, gavęs ikiteisminio tyrimo pareigūno oficialų pranešimą apie nepilnamečio atžvilgiu padarytą nusikalstamą veiką arba gavęs ikiteisminio tyrimo pareigūno informaciją apie reikalingumą apklausti nepilnametį pas ikiteisminio tyrimo teisėją, susipažįsta su esama ikiteisminio tyrimo medžiaga, įvertina tyrimo veiksmų eiliškumą, nepilnamečio apklausos neatidėliotinumą (jei nepilnamečio nukentėjusiojo apklausa dar neatlikta) ir vadovaudamasis BPK 1 straipsnio 1 dalies nuostatomis sprendžia dėl būtinumo kreiptis į ikiteisminio tyrimo teisėją dėl apklausos.

12. Ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras, nusprendęs pats atlikti apklausą, arba prokuroras, prieš prašydamas ikiteisminio tyrimo teisėją atlikti nepilnamečio liudytojo ar nukentėjusiojo apklausą, privalo išanalizuoti visą turimą ikiteisminio tyrimo medžiagą ir nuspręsti dėl laiko, kuris būtų tinkamiausias atlikti nepilnamečio apklausą, t. y. įvertinti, ar nėra aplinkybių, kurias galima ir būtina patikrinti prieš atliekant nepilnamečio apklausą (pvz., apklausti suaugusius liudytojus, kitus nepilnamečius liudytojus, kurie galėtų nurodyti nevienkartinį smurtą ar kitas svarbias aplinkybes, gauti būtinas specialistų išvadas, kurios gali turėti įtakos nepilnamečio liudytojo ar nukentėjusiojo apklausai ir pan.), aptarti su ikiteisminio tyrimo pareigūnu (jei apklausą atliks ne ikiteisminio tyrimo pareigūnas) apklausos metu būtinas išsiaiškinti aplinkybes, pasikonsultuoti su valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovu arba psichologu dėl apklausos taktikos, tinkamiausio klausimų formulavimo ir pateikimo eiliškumo.

13. Ruošiantis nepilnamečio liudytojo ar nukentėjusiojo apklausai išsiaiškinamos jo gyvenimo ir auklėjimo sąlygos, santykiai su pašaliniais ir nepažįstamais asmenimis, duomenys apie bendrą išsivystymo lygį, charakterio ir elgesio ypatumus, kalbos, jutiminių organų defektus, duomenys apie jo reakciją į tiriamą įvykį, įvykio dalyvius, emocinę būseną, kaip ir su kuo praleido laiką po įvykio iki apklausos, ar pasakojo kam nors apie įvykį, ką yra girdėjęs apie įvykį ir pan.

14. Prieš apklausą nepilnamečiui turi būti paaiškinama (suprantamai pagal jo amžių ir išsivystymą): a) kas, t. y. koks pareigūnas ar asmuo; b) kur, t. y. kokioje įstaigoje ar institucijoje; c) apie ką, t. y. apie kokį faktą ar aplinkybes; d) kokių tikslų kalbės su nepilnamečiu; e) kokie asmenys ir kokių tikslų dar dalyvaus pokalbio metu; f) kaip vyks apklausa, t. y. nepilnametis turi būti informuojamas, kad bus daromas vaizdo ir garso įrašas, kad nepilnamečiui papasakojus apie tai, kas jam žinoma, gali būti užduodami papildomi klausimai.

III. SPECIALIOSIOS NUOSTATOS

15. Prokuroras privalo kreiptis į ikiteisminio tyrimo teisėją dėl nepilnamečio apklausos, jei mano, kad:

15.1. nepilnametis bus apgintas nuo baudžiamojo proceso traumuojančio poveikio jo asmenybei (taip pat kitais atvejais saugant vaiko interesus (BPK 186 str. 1 d.);

15.2. nepilnamečio nebus įmanoma apklausti bylos nagrinėjimo teisme metu;

15.3. nepilnametis bylos nagrinėjimo teisme metu gali pakeisti parodymus arba pasinaudoti teise atsisakyti duoti parodymus;

15.4. nepilnametis ikiteisminio tyrimo teisėjui duos išsamesnius parodymus (BPK 184 str. 1 d.).

16. Prokuroras, gavęs nepilnamečio atstovo arba gynėjo prašymą dėl nepilnamečio liudytojo ar nukentėjusiojo apklausos pas ikiteisminio tyrimo teisėją, kreipiasi į teisumą arba, nesutikdamas su nepilnamečio liudytojo ar nukentėjusiojo atstovo ar gynėjo prašymu, kad nepilnametį apklaustų ikiteisminio tyrimo teisėjas, vadovaudamasis BPK 178 straipsniu surašo nutarimą atmesti tokį prašymą.

17. Prokuroras į ikiteisminio tyrimo teisėją dėl nepilnamečio liudytojo ar nukentėjusiojo apklausos gali kreiptis raštu arba žodžiu, atsižvelgdamas į jo veiklos teritorijoje susiklosčiusią praktiką arba nustatytą tvarką.

18. Kai apklausa nėra neatidėliotina, į ikiteisminio tyrimo teisėją su prašymu dėl nepilnamečio liudytojo ar nukentėjusiojo apklausos rekomenduojama kreiptis raštu, kad ikiteisminio tyrimo teisėjas paskirtų apklausos laiką ir galėtų tinkamai jai pasiruošti.

19. Prokurorui nusprendus, kad nepilnamečio apklausa pas ikiteisminio tyrimo teisėją turi įvykti neatidėliotinai, rekomendacijose aptartą pasiruošimą apklausai tikslinga atlikti kartu su ikiteisminio tyrimo pareigūnu, ikiteisminio tyrimo teisėju, valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovu arba psichologu ir taip išspręsti ikiteisminio tyrimo teisėjo atliekamos nepilnamečio apklausos organizacinius klausimus.

20. BPK 186 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad jei įtariamasis gali daryti poveikį, teisėjas nutartimi neleidžia įtariamajam ir jo gynėjui dalyvauti nepilnamečio liudytojo ar nukentėjusiojo apklausoje, o to paties straipsnio 4 dalyje numatyta, kad nepilnamečio apsaugos interesais teisėjo nutartimi tiek įtariamajam, tiek kitiems proceso dalyviams gali būti neleista dalyvauti patalpoje, kurioje atliekama apklausa.

Atsižvelgiant į tai, jog uždraudus įtariamajam ir jo gynėjui dalyvauti apklausoje vėliau jie gali reikalauti, kad nepilnametis būtų iškviestas į teismo posėdį, motyvuodami tuo, kad nori pateikti nukentėjusiajam ar liudytojui klausimus, kurių negalėjo pateikti, nes nebuvo leista dalyvauti apklausoje, prokuroras privalo siekti, kad apklausos metu ikiteisminio tyrimo teisėjas taikytų BPK 186 straipsnio 4 dalį.

21. Jeigu teisme, kuriame dirba ikiteisminio tyrimo teisėjas, į kurį buvo kreiptasi dėl nepilnamečio apklausos, nėra patalpos, kurioje daromą garso ir vaizdo įrašą būtų galima stebėti iš kitos patalpos bei per ikiteisminio tyrimo teisėją užduoti apklausiamajam klausimus, būtina ikiteisminio tyrimo teisėją pakviesti atlikti apklausą į arčiausią įstaigą (pvz., apygardos teisumą, policijos komisariatą, visuomeninę organizaciją), kurioje yra įrengta patalpa, atitinkanti BPK 186 straipsnio 4 dalyje išvardytus reikalavimus, ir yra specialistas psichologas, galintis padėti apklausti nepilnametį, atsižvelgdamas į jo socialinę ir

psichologinę brandą.

22. Nepilnamečio atstovui pareiškus norą dalyvauti apklausoje, būtina įvertinti, ar šio atstovo tiesioginis dalyvavimas (dėl nusikalstamos veikos pasekmės – patirto emocinio šoko, dėl ypatingo jautrumo ar kitų savybių arba aplinkybių) nesutrukdytų pasiekti apklausos tikslų. Jeigu prokuroras mano, kad atstovo dalyvavimas apklausai, o tuo pačiu ir apklausiamajam, galėtų pakenkti, privalo arba paaiškinti tai atstovui, kad šis pats atsisakytų dalyvauti apklausoje, arba siekti, kad ikiteisminio tyrimo teisėjas taikytų BPK 186 straipsnio 4 dalį, t. y. nutartimi neleistų atstovui dalyvauti apklausos patalpoje, bet leistų stebėti daromą garso ir vaizdo įrašą.

IV. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

23. Prokurorai, kurie specializuojasi dirbti su nepilnamečių bylomis, turėtų susipažinti su valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovais, įvertinti jų galimybes atstovauti nepilnamečiams bylose, siekti, kad šie atstovai suprastų savo funkcijas baudžiamojo proceso metu, galėtų padėti apklausti nepilnametį, atsižvelgdami į jo socialinę ir psichologinę brandą, atstovautų nepilnamečiui viso baudžiamojo proceso metu tiek atliekant ikiteisminį tyrimą, tiek nagrinėjant bylą visose teismo proceso stadijose.

24. Jeigu prokuroro veiklos teritorijoje (apygardoje, mieste, rajone) valstybinėje vaiko teisių apsaugos institucijoje nėra darbuotojo, kuris galėtų tinkamai atstovauti nepilnamečiui teisme, prokuroras turi išsiaiškinti, ar yra jo veiklos teritorijoje psichologas, kuris galėtų padėti apklausti nepilnametį, atsižvelgdamas į jo socialinę ir psichologinę brandą.

25. Jeigu prokuroro veiklos teritorijoje, prokuroro nuomone, nėra tinkamo rekomendacijų 24 punkte nurodyto specialisto, prokuroras privalo nustatyti artimiausią valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovą arba psichologą, kurį galėtų pakviesti padėti atlikti nepilnamečio apklausą.

26. Parodymų patikrinimų veiksmai, numatyti BPK XIV skyriaus Trečiajame skirsnyje, dėl nepilnamečių socialinės ir psichologinės brandos ypatumų bei siekiant išvengti baudžiamojo proceso traumuojančio poveikio turi būti atliekami tik tais atvejais, kai turinčios reikšmės bylai teisingai išspręsti nusikalstamos veikos aplinkybės negali būti nustatomos kitais būdais.

Šių veiksmų atlikimo metu turi teisę dalyvauti nepilnamečio atstovas, taip pat gali būti kviečiamas dalyvauti valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovas arba psichologas, kurie padėtų atlikti procesinius veiksmus su nepilnamečiu, atsižvelgdami į jo socialinę ir psichologinę brandą.

Pakeitimai:

1.

Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras, Įsakymas

Nr. [I-297](#), 2011-11-08, Žin., 2011, Nr. 135-6437 (2011-11-12), i. k. 111503AISAK000I-297

Dėl Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2009 m. rugsėjo 16 d. įsakymo Nr. I-126 "Dėl Rekomendacijų dėl nepilnamečio liudytojo ir nukentėjusiojo apklausos patvirtinimo" pakeitimo ir papildymo